

PEDAGOGIK DIAGNOSTIKANING UMUMIY METODLARI**Iminjonova Durдона Kamoliddinovna****TOSHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI “Pedagogika” fakulteti 3-bosqich talabasi****Elektron manzil: iminjonovadurdona4@gmail.com****Telefon raqam: +998-94-310-08-17****Akbaraliyeva Asila****Ilmiy rahbar: Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti****Psixologiya kafedrası o'qituvchisi****<https://doi.org/10.5281/zenodo.14666164>**

Annotatsiya. Abdulla Avloniy «Pedagogika insonni har tomonlama tarbiyalashni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan ekan, avalambor uni har tomonlama o'rganishi kerak», -degan fikri ta'lim-tarbiya jarayonida pedagogik diagnostikaning qanchalik muhimligini ko'rsatib turibdi. Shu jihatdan olganda, jamiyatimizdagi yoshlarni o'qitish va tarbiyalashda optimal uslub va vositalardan foydalanish lozim. Maqolada pedagogik diagnostikaning metod va metodologiyalari haqida umumiy ma'lumotlar beriladi.

Kalit so'zlar: diagnostika, pedagogika, omil, samaradorlik, sotsiologiya, metod, solishtirish, tahlil, interpretatsiya, kuzatish, suhbat, test.

Kirish qism

O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy siyosatida milliy o'zlikni anglash, milliy va umumbashariy qadriyatlarini o'zlashtirish orqali shaxs bilan jamiyat o'rtasida uyg'unlikni vujudga keltirish, ehtiyojlarining xususiylikdan umumiylikka o'sib o'tishining qondirilishi har jihatdan o'quvchi va talabalar qobiliyatlari, iste'dodlarini, ichki imkoniyatlarini, o'ziga xos individual-psixologik xususiyatlarini tadqiq etishni, shuningdek rivojlantirishni talab etadi.

Asosiy qism

Pedagogik diagnostika yordamida jamiyatdagi ma'naviy-ma'rifiy jarayon tahlil qilinadi va ta'lim-tarbiyaning kafolatlangan natijalari aniqlanadi. Tashxislashda nafaqat ta'lim-tarbiya natijalarini sarhisob qilish, balki ularning o'zgarish dinamikasi xam kuzatiladi, mavjud kamchiliklar bartaraf etiladi.

Diagnostika - {yunon tilida: «dia» — «shaffof», «gnozifi»-«bilim» degan ma'noni bildiradi) o'rganilayotgan ob'ekt yoki jarayon to'g'risida aniq ma'lumot olishning umumiy vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Pedagogik diagnostika - bu pedagogik omillarning samaradorligini oshirish maqsadida sotsiologik, ekologik va ijtimoiy -psixologik sotsiumga hamda har bir shaxsga ta'sir korsatishi haqidagi axborotlar majmuyi kabi bilish jarayonining tashkiliy qismidir.

Pedagogik diagnostika samaradorligi ko'p hollarda tashxis o'tkazuvchining metodologik madaniyatiga to'g'ri proporsionaldir. Shu boisdan bu tushuncha integral sifat ko'rsatkich hisoblanib, tashxis qiluvchidan o'zida xususiy ilmiy faoliyatni tahlil qilish ko'nikmasini, ma'lum konsepsiya (nazariya)ni ilmiy asoslash va ijodiy qo'llash qobiliyatini egallashni talab etadi. Pedagogik diagnostikada o'rganilayotgan jarayon aniqlovchi metodlar joriy etilgunga qadar ilmiy asoslanishi shart: dastlabki holat; tadqiqot mantiqi; kutilayotgan natijalar, ularga erishish metodlarini belgilash; iste'molchilar bilan hamkorlik o'rnatish; uni joriy etish shartlarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Pedagogik diagnostika ilmiy faoliyatning murakkab turi hisoblanib, u ishonchli qo'llarda - metodologiyani chuqur o'rgangan, ilmiy tadqiqot metodlari bilan qurollangan shaxs tomonidan muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin.

Pedagogik diagnostika o'quv-tarbiyaviy ishlarning yakuniy natijalar ko'rsatkichlarini hamda mazkur jarayonning kechish holatini yaqqol aks ettirish xususiyatiga ega. Pedagogik diagnostikani amalda qo'llashda turli metodlardan foydalaniladi.

Metod - (lotincha «metodos»-«yo'l», «uslub») tadqiqot yo'li, nazariya, ta'limot, deb tajriba qilinadi. Ilmiy tushuncha sifatida "metod" so'zi keng ma'noda: muayyan muammo yechimini topishga yo'naltirilgan uslubni, malum maqsadga erishish yo'lini, tor ma'noda: tabiat va ijtimoiy hayot hodisalarini hamda qonuniyatlarini bilish maqsadida qandaydir vazifani hal etish uslubini bildiradi.

Pedagogik diagnostikani tashkil qilishda beriladigan nazariy bilimlarni yoshlar qalbiga yetkazish, ularni kundalik ehtiyojiga yo'naltirish uchun quyidagi ish usullariga e'tibor berish lozim:

- o'quv muassasa, mas'ul shaxslar sinfi, guruh jamoasining ruhiy holati, ya'ni har bir shaxsning faoliyati, qiziqish darajasiga;

- o'quvchi-yoshlarning tartib-intizomiga, davlat mulkiga bo'lgan munosabatiga; o'quvchi-yoshlarning ijtimoiy hayotdagi faolligiga;

- yoshlar bilan o'tkaziladigan tarbiyaviy tadbirlarga bo'lgan munosabatiga (ijobiy, salbiy, befarqligiga);

- yoshlarning kattalar, o'z tengdoshlari bilan axloqiy muomala va munosabatlariga;

- o'quv maskanlarida tashkil etilgan qonun-qoidalarga munosabat va ularga amal qilishga;

- o'quv muassasadagi ijtimoiy fikrga bo'ysunuvchanligiga.

Yuqoridagilarga amal qilinganda pedagogik diagnostikani o'tkazish yo'nalishlarini to'g'ri tashkillashtirishga imkoniyat yaratiladi.

Pedagogik tashxisning noeksperimental metodlari: kuzatish, anketa, so'rovnomalar, suhbat, intervyu. O'quvchi-yoshlarning turli sifatlarini o'rganish uchun mashhur kuzatuv metodidan foydalanishi mumkin. Ma'lumki, kuzatish metodi ancha murakkab bo'lib, nazarda tutilgan maqsad: kattalar va yoshlar o'rtasidagi muloqotning ta'sir kuchini, individual farqlarini qiyoslash uchun ham qo'llaniladi. Kuzatish metodlari orqali o'quvchilarning o'zaro aloqalari, tengdoshlari bilan muloqoti, individual-psixologik farqlarini qiyoslash, ularning fanlarni o'zlashtirishi, xulq-atvori va mavjud muammolardagi o'zgarishlarni hisobga olish va tegishli ma'naviy-ma'rifiy ta'sir ko'rsatish yo'llarini belgilash uchun qo'llaniladi. Kuzatish metodi o'quvchi-yoshlarning ilmiy dunyoqarashi, intellektual rivojlanishi, fikrlash jarayonining dinamikasi, xulosalar chiqarishdagi mustaqilligi, faolligi va ularni tahlil qilishga yordam beradi.

Suhbat metodi - an'naviy pedagogik metodlar turkumiga kirib, dialog, diskussiya tarzida o'tkaziladi. Ushbu metod orqali insoniy munosabatlar, ularning istiqboldagi rejalari, qarashlari va xususiy fikrlarini o'rganish mumkin. Pedagogik suhbat oddiy suhbatdan farq qiladi. Ushbu metod orqali suhbatdoshning ichki olamini o'rganish, uning dunyoqarashi, kelajakdagi rejalari bilan tanishish imkoniyati tug'iladi. Ta'lim-tarbiya tizimi sifatini oshirishda, takomillashtirishda yoki yaratilgan ilmiy farazlarning qanchalik to'g'ri ekanligini aniqlash maqsadida suhbat uslubidan foydalaniladi.

So'rovnoma - anketa metodi qo'llanilganda yaratilgan ilmiy farazning yangiligini bilish, aniqlash, tadqiq qilinuvchilarning yakka yoki guruh fikrlari, qarashlarini o'rganishga imkon yaratiladi; qanday kasblarga qiziqishlarini, kelajak orzu-istaklarini bilish va tegishli xulosalar chiqarish, tavsiyalar berish maqsadida o'tkaziladi.

Diagnosticada so'rov metodlari. Pedagogik diagnostikada turli og'zaki so'rov metodlari mavjuddir. Nostandart intervyu ko'proq birinchi sinov qadamini eslatadi. Bunda muammoni aniqlash, axborot to'rlash rejasining asosiy holatlarini yana bir bor tekshirib ko'rish va tadqiqot ob'ektini aniqlash zarur. Intervyu o'tkaziladigan mavzu tanlangach, uni olib boruvchi faqat oraliq savollar yordamida mavzuni kerakli yo'nalishga buradi. Javob beruvchi o'zining qarashlarini o'ziga qulay shaklda bayon qilish uchun keng imkomyatga ega bo'ladi. Bu erkin shakl intervyu oluvchiga katta talab yuklaydi. Standart intervyuda intervyu oluvchi beriladigan savolaming tuzilishi va ketma- ketligini o'matuvchi maxsus ishlangan sxema asosida ish olib boradi. Pedagogik diagnostika o'tkazishda har bir mutaxassislar shu kabi metod va metodologiyalardan foydalanadi. Bunday metodlar diagnoz qo'yishda samarali yordam beradi.

Xulosa

Bugungi kunda pedagogik diagnostikaning shunday tamoyillarini, metodlarini, metodologiyalarini amaliyotda qo'llash lozimki, bu tamoyillar tarbiyalanuvchi, o'quvchi-yoshlarning shaxsiyatiga zarar keltirmasligi, ularning pedagogik dahlsizligini ta'minlashi, milliy qadriyatlar, urf-odatlar, an'analar orqali ularga ijobiy ta'sir ko'rsatishi va korrektsiyalash metodikalarini oqilona tatbiq etishi zarur. Pedagogik diagnostika hozirgi kunda yosh avlodni sog'lom, bilimli, odobli, yahshi xulq egasi bo'lib yetishishida katta ahamiyatga ega.

References:

1. Abdullayeva Sh. A. Pedagogik diagnostika. -Toshkent: Fan va texnologiyalar, 2010 - 256 b.
2. Abdullayeva Sh. A. O' quvchilarni pedagogik tashxislashda qo'llaniladigan metodlar//2016
3. Vershlovskiy S. G. Obsheye obrazovaniye vzroslykh: stimulni motivni -Moskva: Pedagogika, 2017- 271s. Abdullayev SH.A , Ro'ziyeva D.I.